

Fiyat endekslerinin neyi ölçtüğü kuramsal olarak belirsizdir. Belli bir fiyat endeksinin şu ya da bu bakımdan kullanıma uygunluğunun önce ne olduğunun ampirik olarak saptanması gerekir.

Fiyatların farklı yönlerde değişmesi sonucu tüketici bakımından reel gelirin hesaplanmasında, yatırımcı bakımından reel getiri oranının hesaplanmasında kullanılan fiyat endekslerinin iktisat kuramıyla bağlantısı, gerçekçi olması hiçbir dönem olanaklı olmayan kısıtlayıcı varsayımlar altında kurulabilir.

Fiyat endekslerinden ideal olarak beklenen karma bir malın tek bir malın nicel özelliklerini taşımasını sağlamasıdır. Tek bir mal için üç iktisadi nicelik söz konusudur; (i kaçınıcı mal olduğunu, a hangi an olduğunu gösteriyorsa) miktarı (n_{ti}), fiyatı (b_{ti}) ve değeri (d_{ti}). Malın değeri fiyatıyla miktarının çarpımıdır; $d_{ti} = b_{ti}n_{ti}$. Karma mal içinse fiyat yerine fiyat vektörü, $b_t = \text{beginpmatrix} b_{t1} \ b_{t2} \ \text{vdots} \ b_{tm} \end{pmatrix}$ ve miktar yerine miktar vektörü, $n_t = \text{beginpmatrix} n_{t1} \ n_{t2} \ \text{vdots} \ n_{tm} \end{pmatrix}$ söz konusudur. Karma malın değeri fiyat ve miktar vektörlerinin vektörel çarpımıdır; (karma mal m tane maldan oluşuyorsa) $d_t = b_t^T n_t = \sum_{i=1}^m b_{ti}n_{ti}$. Karma malı oluşturan malların birbirlerine oranları değişmiyorsa, (n_t^e bir sayı olmak üzere) $n_t = n_t^e n_0$ ise malın n_0 cinsinden t tarihindeki miktarı n_t^e olur ve bu karma malın fiyat endeksi değil n_0 cinsinden fiyatı söz konusudur; $b_t^e = \frac{d_t n_0^e}{n_t^e d_0}$. Karma malı oluşturan malların birbirlerine oranları değişiyorsa malın değeri kendiliğinden fiyat ve miktar olarak iki çarpana ayrılamaz. Bu durumda zaman içinde fiyat ve miktar hareketlerini anlayış olarak iktisadi düşünme sorun yaşamaya başlar ve bir kuramsal temeli olmadan fiyat endeksleri bu sorunu aşmanın bir aracı olarak uygulamada ortaya çıkar.

Fiyat endekslerinin uygulamada üç kullanım türü vardır. Birincisi, GSYH, GSMH, tüketim, üretim, ithalat, ihracat gibi bütüncül değerlerin tek bir malmışlar gibi çözümlenmelerinde karma malın fiyatı olarak fiyat endekslerinin kullanılmasıdır. İkincisi, tek tek mallar için talep fonksiyonu gibi davranışsal denklemlerin çözümlenmesinde diğer malların fiyatlarının sabitliği varsayımının korunabilmesi için fiyatların fiyat endeksine bölünmesi biçimindedir. Üçüncüsüyse açık ya da örtük olarak tek mallı bir ekonomi varsayımına dayanan

makroekonomik modellerdeki tek malın para cinsinden fiyatına karşılık olarak kullanılır.